

คำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงราย^๑

พรรณวดี รัตนศักดิ์, สุทธา รัตนศักดิ์^๒

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกประเภทของคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงราย โดยใช้ทฤษฎีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มจากการกำหนดคำจำกัดความของคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำ แล้วรวบรวมคำต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกันกับคำข้างต้นจากพจนานุกรมล้านนา - ไทย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและคำกริยา(การก) เพื่อศึกษาความแตกต่างและสร้างส่วนประกอบของความหมายเฉพาะของแต่ละคำ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปตรวจสอบกับผู้ออกภาษาซึ่งเป็นคนที่เกิดและเติบโตในจังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า คำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงรายสามารถจำแนกประเภทโดยใช้ทฤษฎีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายได้ ๙ หมวด คือ หมวดกริยาที่ใช้มือรวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ หมวดกริยาที่ใช้มือทำให้สิ่งที่ปิดอยู่เผยออก หมวดกริยาที่ใช้มือเอาบางอย่างออกจากที่เดิม หมวดกริยาที่ใช้มือทำให้บางอย่างสูงจากที่เดิม หมวดกริยาที่ใช้มือล้วงเข้าไปในบางสิ่งที่เป็นช่องหรือรูและอาจเอาหรือไม่เอาบางอย่างที่อยู่ในนั้นออกมา หมวดกริยาที่มือเหนียวหรือรั้งสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ หมวดกริยาที่ใช้มือทำให้บางอย่างเป็นรอย หมวดกริยาที่ใช้มือบังคับ หรือใช้กำลังกดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และหมวดกริยาที่ใช้มือแตะต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวยังสามารถจำแนกความแตกต่างของคำในแต่ละหมวดซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกัน โดยสรุปเป็นคำจำกัดความของคำต่าง ๆ ได้

คำสำคัญ: คำกริยาที่แสดงการใช้มือ, ภาษาถิ่นเชียงราย, ทฤษฎีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย

^๑ บทความวิจัยนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗

^๒ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

A Semantics Study of Hand-Related Verbs in Chaingrai Dialect of Thai

Panwadee Rattanasak, Suttha Rattanasak^๑

Abstract

This study aims at classifying types of hands-related verbs spoken in Chiang Rai dialects by using componential analysis.

For the data collection procedure, the researcher started with defining hands-related verbs and grouping them in accordance with the Lanna-Thai dictionary. Then, the data was analyzed using componential analysis by taking the interrelationship between nouns and verbs into consideration to study the differences and components of each word. The data was checked by language informants who were originally born and raised in Chiang Rai.

The study showed that hands-related verbs can be grouped into nine categories: hands-related verbs indicating how to hold something; hands-related verbs indicating how to uncover something; hands-related verbs indicating how to move something; hands-related verbs showing how to raise something; hands-related verbs showing how to grasp something in a hole or take something out, which may or may not take something out of the hole; hands-related verbs showing how to make a scratch; hands-related verbs showing how to control or press something; and hands-related verbs showing how to touch something. In addition, this study also showed the differences of words in each category which denotes their closely-related meanings.

Keywords : hands-related verbs , Chiang Rai dialects , componential analysis

---

^๑ A lecturer in the Department of Thai Language and Culture, School of Liberal Arts, Maefahluang University.

บทนำ

ภาษาไทยมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากหนังสือ**คลังคำ** (นวรรรณ พันธุมธธา, ๒๕๔๗) ที่รวมคำที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกันไว้เป็นหมวดเดียวกัน เช่น หมวดคำที่หมายถึง การหา (นวรรรณ พันธุมธธา, ๒๕๔๗: ๗๘๔) ได้แก่คำว่า หา จัดหา ค้นหา สืบหา เสาะหา แสวงหา หมวดคำที่หมายถึง การเลือก (นวรรรณ พันธุมธธา, ๒๕๔๗: ๗๘๕) ได้แก่คำว่า เลือก คัด คัดเลือก สรรเลือกสรร และหมวดคำที่หมายถึง การระบุ (นวรรรณ พันธุมธธา, ๒๕๔๗: ๗๘๖) ได้แก่คำว่า ระบุ เจาะจง กำหนด จำกัด เป็นต้น

สอดคล้องกับสุวิไล เปรมศรีรัตน์ (๒๕๒๖) ที่ได้ศึกษาเรื่องคำตัดในภาษาไทย โดยจำแนกความหมายของคำต่าง ๆ ที่หมายถึงการตัด ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (Componential Analysis) ทำให้เห็นว่ามีความหมายใกล้เคียงกันที่หมายถึงการตัด เช่น คำว่า บด หั่น สับ ซอย ฉือน เป็นต้น

นอกจากนี้ไม่เพียงแต่ภาษาไทยกลางเท่านั้นที่มีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน แต่ในภาษาถิ่นเหนือก็มีคำเหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีหลายคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งในแต่ละคำนั้น จะมีความหมายที่แตกต่างกันอยู่ โดยหากผู้ใช้ไม่ทราบความหมายที่แท้จริง แล้วนำไปใช้ผิด ความหมายของคำก็จะคลาดเคลื่อนไปจากวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อสารได้ เช่น คำว่า “นุ้ม /nũm/” และ “ญวาม /nũam/” ทั้งสองคำล้วนหมายถึงอาการหยิบหรือจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งสิ้น แต่เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (Componential Analysis) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันมากในการศึกษาความหมายของคำ (เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์, ๒๕๒๕) โดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Distinctive Features หรือ Semantic Component) หรือความหมายย่อยที่ประกอบขึ้นเป็นความหมายของคำหนึ่ง ๆ ซึ่งต้องพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและคำกริยา (การกร) เพราะคำกริยาจะเกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องสัมพันธ์กับคำนามหน่วยอื่น ๆ ด้วย คือ หน่วยแสดงอาการหรือผู้กระทำ (A) หน่วยรับสภาพหรือสิ่งที่ถูกกระทำ (O) หน่วยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการกระทำ (I) และอาจจะมียุทธสถานที่ที่การกระทำนั้นเกิดขึ้น (L) ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่า ทั้งสองคำมีความหมายแตกต่างกันที่ท่าทางของมือ และปริมาณของที่ติดมากับมือ โดยคำว่า “นุ้ม /nũm/” จะกางนิ้วมือออกเล็กน้อย

และจะได้ปริมาณของติดมือมาน้อยกว่า “ญว๋าม /ηwòam/”

จากการพบคำที่มีความหมายใกล้กันดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาเพื่อจำแนกประเภทของคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเขียงราย ด้วยวิธีวิเคราะห์ห้องประกอบทางความหมาย (Componential Analysis) โดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Distinctive Features) หรือ (Semantic Component) เพื่อทำให้เห็นความแตกต่างของแต่ละคำ และจะได้นำไปใช้ได้ถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจำแนกประเภทของคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเขียงราย โดยใช้ทฤษฎีวิเคราะห์ห้องประกอบทางความหมาย (Componential Analysis)

แนวคิดสำคัญ

งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีวิเคราะห์ห้องประกอบทางความหมาย (Componential Analysis) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Distinctive Features) ตามที่ เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์ (๒๕๒๕) กล่าวไว้เกี่ยวกับการวิเคราะห์อรรถลักษณะไว้ดังนี้

ในการวิเคราะห์อรรถลักษณะนี้ มีหลักการเบื้องต้น ๒ ประการ คือ

๑. ความหมายของคำนำมาแจกเป็นส่วนของความหมายย่อยได้ ส่วนย่อยเหล่านี้ เรียกว่า อรรถลักษณะ (Semantic Feature หรือ Semantic Component)

๒. อรรถลักษณะแต่ละประการที่ประกอบขึ้นมาเป็นความหมายของคำแต่ละคำนั้น จะมีใช้อรรถลักษณะที่พบในคำเพียงคำเดียว กล่าวคือ อรรถลักษณะเป็นเครื่องช่วยให้เราเห็นความสัมพันธ์ของความหมายของคำต่าง ๆ

ตัวอย่างเช่น ความหมายของคำว่า พ่อ และ แม่ อาจจะแยกออกมาเป็นอรรถลักษณะได้หลายประการ เช่น

พ่อ	แม่
<มีชีวิต>	<มีชีวิต>
<เพศชาย>	<เพศหญิง>
<โตแล้ว>	<โตแล้ว>
<มีลูก>	<มีลูก>
<มนุษย์>	<มนุษย์>
<สัตว์>	<สัตว์>

จะเห็นได้ว่า อรรถลักษณะเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของความหมายของคำอื่น ๆ ได้อีกหลายคำ เช่น

เด็กชาย	เด็กหญิง
<มีชีวิต>	<มีชีวิต>
<เพศชาย>	<เพศหญิง>
<ยังไม่โต>	<ยังไม่โต>
<ไม่มีลูก>	<ไม่มีลูก>
<มนุษย์>	<มนุษย์>

เมื่อเปรียบเทียบดูจะเห็นว่า มีอรรถลักษณะร่วมกันในความหมายของคำเหล่านี้หลายประการ และมีคุณสมบัติที่ช่วยในการแบ่งกลุ่ม เช่น กลุ่ม <มีลูก> และกลุ่ม <ไม่มีลูก> กลุ่ม <เพศชาย> และ กลุ่ม <เพศหญิง> และมักมีลักษณะตรงข้ามกัน ดังนั้นแทนที่จะใช้ อรรถลักษณะจำนวนมากในการพรรณนาความหมายของคำ นักภาษาศาสตร์จะใช้ อรรถลักษณะจำนวนน้อยลง แต่กำหนดให้อรรถลักษณะเป็นคุณสมบัติ ๒ ค่า (binary value) เช่น แทนที่จะมีอรรถลักษณะ <มีลูก> และ <ไม่มีลูก> ก็ใช้อรรถลักษณะ ๒ ค่าเพียงประการเดียว คือ [มีลูก] อรรถลักษณะ <มีลูก> คือ [+ มีลูก] และอรรถลักษณะ <ไม่มีลูก> คือ [- มีลูก] อรรถลักษณะ จะเห็นว่า มีอรรถลักษณะที่ใช้เพียง ๕ ประการในการอธิบายความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันของความหมายของคำ

ดังนั้น การใช้บรรดลักษณะสองค่าสามารถบอกความหมายของคำทุก ๆ คำที่ยกมา และแสดงความสัมพันธ์อันได้แก่ ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของคำได้ตัวอย่างเช่น

พ่อ	แม่
$\left(\begin{array}{c} + \text{ มีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ + \text{ โตแล้ว} \\ + \text{ มีลูก} \\ + \text{ ชาย} \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} + \text{ มีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ + \text{ โตแล้ว} \\ + \text{ มีลูก} \\ - \text{ ชาย} \end{array} \right)$
$\left(\begin{array}{c} \text{เด็กชาย} \\ + \text{ มีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ + \text{ ชาย} \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} \text{เด็กหญิง} \\ + \text{ มีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ - \text{ ชาย} \end{array} \right)$

บรรดลักษณะบางบรรดลักษณะจะให้ความหมายโดยนัยเกี่ยวกับบรรดลักษณะอื่นได้ เช่น [+มนุษย์] ย่อมแสดงว่า [+มีชีวิต] หรือ [+มีลูก] ย่อมแสดงว่า [+โตแล้ว] บรรดลักษณะที่เป็นความหมายโดยนัยของบรรดลักษณะอื่น เช่น [+มีชีวิต] หรือ [+โตแล้ว] เป็นบรรดลักษณะชนิดเดาได้ (Redundant Feature) จากการปรากฏอยู่ของบรรดลักษณะอื่น ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่จำเป็นต้องแสดงบรรดลักษณะลงไปทุกประการ แต่อาจจะเลือกแสดงเฉพาะบรรดลักษณะเด่น (Distinctive Feature) และละบรรดลักษณะเดาได้เอาไว้ เช่น

พ่อ	แม่
$\left(\begin{array}{c} + \text{ มนุษย์} \\ + \text{ มีลูก} \\ + \text{ ชาย} \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{c} + \text{ มนุษย์} \\ + \text{ โตแล้ว} \\ - \text{ ชาย} \end{array} \right)$

เด็กชาย	เด็กหญิง
$\left(\begin{array}{l} + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ มีลูก} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ + \text{ ชาย} \end{array} \right)$	$\left(\begin{array}{l} + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ มีลูก} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ - \text{ ชาย} \end{array} \right)$

จากการแสดงเฉพาะอรรถลักษณะเด่น (Distinctive Feature) ข้างต้น ทำให้มองเห็นความแตกต่าง และคล้ายคลึงกันของความหมายของคำได้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก

จากหลักการดังกล่าวทำให้เห็นว่า การวิเคราะห์ห่องค์ประกอบทางความหมาย (Componential Analysis) หมายถึง การวิเคราะห์ความหมายย่อยที่ประกอบขึ้นเป็นความหมายของคำหนึ่ง ๆ โดยการนำคำมาจัดประเภทและแจกแจงความหมายย่อย ซึ่งก็คือองค์ประกอบทางความหมาย (Semantic Component) หรือเรียกว่าอรรถลักษณะ (Semantic Feature) การวิเคราะห์ห่องค์ประกอบนี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์กันทางความหมายของแต่ละคำ ทั้งคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาก และบางคำมีความสัมพันธ์ทางความหมายน้อยมากหรือไม่มีเลย ดังนั้น การวิเคราะห์ห่องค์ประกอบไม่เพียงแต่จะช่วยให้จำแนกประเภทของคำได้เท่านั้น แต่ยังสามารถบอกความแตกต่างของคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันได้อีกด้วย

นอกจากทฤษฎีวิเคราะห์ห่องค์ประกอบ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์อรรถลักษณะแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการหรือความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามและหน่วยกริยา ซึ่งฟิลมอร์ (Fillmore 1968: 24-25 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ยุพาพรรณ หุ่นจำลอง และสร้อยญา เศรษฐมาลย์, ๒๕๕๔) ได้เสนอว่าความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ระหว่างคำนามและคำกริยา ควรมีดังนี้

๑. ผู้ทำ (Agentive) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา ในลักษณะผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ขึ้น โดยปกติผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ขึ้นจะเป็นสิ่งมีชีวิต

๒. เครื่องมือ (Instrument) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยาในลักษณะบ่งบอกเครื่องมือ หรือเครื่องมือที่ทำให้เกิดเหตุการณ์หรือสภาพซึ่งแสดงโดยคำกริยา

๓. ผู้รับสภาพ (Dative) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามที่หมายถึงสิ่งมีชีวิตกับคำกริยาในลักษณะที่ว่า คำนามได้รับการกระทบกระเทือนจากการกระทำหรือสภาพที่แสดงโดยคำกริยา

๔. ผลลัพธ์ (Factitive) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยาในลักษณะที่เป็นผลลัพธ์จากการกระทำ หรือจากสภาพที่แสดงโดยคำกริยา หรือความสัมพันธ์ในลักษณะที่เข้าใจได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความหมายของคำกริยา

๕. สถานที่ (Locative) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยาในลักษณะบ่งบริเวณที่เกิดเหตุการณ์หรือการกระทำซึ่งแสดงโดยคำกริยา

๖. ผู้ถูกกระทำ (Objective) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยาในลักษณะผู้ทรงสภาพ หรือผู้รับสภาพ หรือได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำที่แสดงโดยคำกริยา

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ Fillmore (Fillmore 1970, อ้างถึงใน นววรรณ พันธุเมธา, ๒๕๕๒) ได้เสนอการกใหม่เพิ่มขึ้นอีกชุดหนึ่ง คือ

๑. ผู้กระทำ (Agentive) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยาในลักษณะผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ขึ้น โดยปกติผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ขึ้นจะเป็นสิ่งมีชีวิตเท่าหรือเทียบ

๒. ผู้ทรง-รับ (Objective) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยาในลักษณะผู้ทรงสภาพที่แสดงโดยคำกริยา หรือผู้ที่รับสภาพ หรือได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำที่บ่งโดยคำกริยา

๓. ผู้มีประสบการณ์ (Experiencer) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา ในลักษณะผู้มีความรู้สึกทั้งทางกายและจิตใจ มีอารมณ์ สามารถเรียนรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่บ่งด้วยคำกริยา

๔. จุดหมาย (Goal) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา ในลักษณะจุดสิ้นสุดของการกระทำซึ่งบ่งด้วยคำกริยา

๕. จุดเริ่มต้น (Source) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา
ในลักษณะจุดตั้งต้นของการกระทำซึ่งบ่งด้วยคำกริยา

๖. สถานที่ (Locative) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา
ในลักษณะบ่งบริเวณที่เหตุการณ์ หรือการกระทำซึ่งบ่งด้วยคำกริยา

๗. เครื่องมือ (Instrumental) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา
ในลักษณะบ่งบอกเครื่องมือ หรือเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ หรือสภาพซึ่งบ่งด้วย
คำกริยา

๘. เวลา (Time) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา ในลักษณะ
บ่งบอกเวลาของเหตุการณ์ หรือสภาพที่แสดงด้วยคำกริยา

๙. ผู้ร่วมกระทำ (Comitative) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับคำกริยา
ในลักษณะกระทำอาการ หรือทำให้เกิดเหตุการณ์ที่บ่งด้วยคำกริยาร่วมกันกับผู้อื่น

๑๐. ผู้ได้รับประโยชน์ (Benefactive) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามกับ
คำกริยา ในลักษณะผู้ได้รับผลแห่งการกระทำซึ่งบ่งด้วยคำกริยา

ส่วน นววรรณ พันธุมธา (๒๕๕๑) ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยนามและหน่วยกริยามีแบบต่าง ๆ ต่อไปนี้

หน่วยนามบอกผู้ทำ หมายถึง ผู้กระทำอาการอย่างหนึ่ง ประกติจะอยู่หน้า
หน่วยกริยาแสดงอาการ

หน่วยนามบอกผู้มีสภาพ หมายถึง ผู้มีสภาพอย่างหนึ่ง ประกติจะอยู่หน้า
หน่วยกริยาแสดงสภาพ

หน่วยบอกนามผู้ประสบ หมายถึง ผู้ที่มีอารมณ์ความรู้สึกมีความรู้ความเข้าใจ
หรือมีประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ประกติจะอยู่หน้าหน่วยกริยาแสดงการประสบ

หน่วยนามบอกผู้ถูก หมายถึง ผู้รับการกระทำหรือประสบ ในบางกรณีผู้รับ
การกระทำจะเปลี่ยนสภาพ เปลี่ยนอากัปกริยา เปลี่ยนสถานที่ หรือเปลี่ยนเจ้าของ

หน่วยนามบอกผล หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

หน่วยนามบอกผู้เสริม หมายถึง สิ่งที่ช่วยเสริมความหมายของหน่วยกริยาให้สมบูรณ์ขึ้น

หน่วยนามบอกผู้มีส่วนร่วม หมายถึง ผู้ร่วมทำอาการหรือมีสภาพ

หน่วยนามบอกสถานที่ หมายถึง สถานที่ที่เหตุการณ์เกิดขึ้น

หน่วยนามบอกเวลา หมายถึง เวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น

หน่วยนามบอกแหล่งเดิม หมายถึง สภาพเดิม เหตุการณ์เดิม หรือที่เดิมก่อนที่จะมีการเปลี่ยนสภาพ หรือเปลี่ยนเหตุการณ์ หรือเปลี่ยนเจ้าของ หรือเปลี่ยนสถานที่

หน่วยนามบอกจุดหมาย หมายถึง จุดหมายของการเคลื่อนที่

หน่วยนามบอกเครื่องมือ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ทำกริยา

หน่วยนามบอกผู้เปรียบ หมายถึง ผู้ที่หรือสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบช่วยขยายความหมายของหน่วยกริยา

หน่วยนามบอกเหตุ หมายถึง สาเหตุของสภาพหรือเหตุการณ์ มักอยู่หลังหน่วยกริยา และมีคำเชื่อมบอกเหตุ

หน่วยนามบอกลักษณะ หมายถึง ลักษณะของการกระทำ มักอยู่หลังหน่วยกริยาและมีคำเชื่อม ด้วย มาข้างหน้า

จากการก หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยนามและหน่วยกริยา ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาการก ดังนี้

หน่วยแสดงอาการหรือผู้กระทำ (Agentive - A)

หน่วยรับสภาพหรือสิ่งที่ถูกกระทำ (Objective - O)

หน่วยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการกระทำ (Instrumental - I)

และอาจจะมีหน่วยสถานที่ที่การกระทำนั้นเกิดขึ้น (Locative - L)

ขอบเขตการวิจัย

๑. ศึกษาเฉพาะคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำโดยตรง ไม่ใช้อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น “หญิง” ใช้เข็มเป็นอุปกรณ์ เป็นต้น

๒. แหล่งข้อมูล ได้แก่ บ้านสันทรายน้อย ตำบลสันทราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

๓. ผู้บอกภาษาเป็นคนที่เกิดและเติบโตในจังหวัดเชียงราย จำนวน ๑๐ คน มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป เนื่องจากหากผู้บอกภาษาอายุน้อยกว่านี้อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเอกสารและตำราจากห้องสมุด

๒. ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการดังนี้

๓.๑ กำหนดคำจำกัดความของคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำว่า หมายถึง การกระทำของมนุษย์ที่ใช้มือเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนที่ (เคลื่อนไหว) แล้วอาจทำให้น้ำอวัยวะบางอย่างเปลี่ยนสภาพหรือไม่ก็ได้

๓.๒ รวบรวมคำต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกัน (Semantic Field) (David Crystal ๑๙๘๐ อ้างถึงใน พัชรีย์ พลาวงศ์, ๒๕๕๒) กับคำข้างต้นให้ได้มากที่สุด โดยรวบรวมจากพจนานุกรมล้านนา - ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (๒๕๕๗) ซึ่งจากการรวบรวมคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงราย มีทั้งสิ้น ๓๗ คำ ได้แก่ เปี้ย ญุ่ม ญวาม หลุบ ก่า โงบ โกบ บัด ตี เต ตึง ก่าง วั๊ก ญู ญุก ตั่ว จก จัก ถก ตัด หลก ยาด หยิก หยัก เก้า เต็ก บิบ บิด ฟั้น กั้น นวด งม ชวาม งม ๆ ชวาม ๆ จิ ต๊ะ เต้า

๔. วิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (Componential Analysis) โดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Distinctive Features) หรือ (Semantic Component) คือ การวิเคราะห์ความหมายย่อยที่ประกอบขึ้นเป็น

ความหมายของคำหนึ่ง ๆ ซึ่งต้องพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและคำกริยา (การก) เพราะคำกริยาจะเกิดขึ้นเองไม่ได้ต้องสัมพันธ์กับคำนามหน่วยอื่น ๆ ด้วยคือ หน่วยแสดงอาการหรือผู้กระทำ (A) หน่วยรับสภาพหรือสิ่งที่ถูกกระทำ (O) หน่วยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการกระทำ (I) และอาจจะมีหน่วยสถานที่ที่การกระทำนั้นเกิดขึ้น (L) ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งส่วนประกอบของความหมายร่วมกัน

๔.๒ ศึกษาความแตกต่างของความหมายของแต่ละคำ โดยการเปรียบเทียบคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันไปที่ละกลุ่ม ก็จะพบส่วนประกอบที่ทำให้เห็นความแตกต่างของความหมายของคำแต่ละคำ และทำให้ได้โครงสร้างหลักของความหมาย “คำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงรายนะ”

๔.๓ สร้างส่วนประกอบของความหมายเฉพาะของแต่ละคำ โดยใช้ข้อมูลจากโครงสร้างหลักของความหมายในการหารายละเอียดปลีกย่อยที่เป็นลักษณะเฉพาะของคำแต่ละคำ

๔.๔ นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปตรวจสอบกับผู้ออกภาษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

๕. สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการนำคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงรายนะ ทั้ง ๓๗ คำ มาวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย (Componential Analysis) โดยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Distinctive Features) หรือ (Semantic Component) ซึ่งพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างคำนามและคำกริยา (การก) ทำให้พบว่าแต่ละคำนั้นมี ส่วนประกอบของความหมายร่วมกัน คือ

๑. เป็นกริยาอาการของมนุษย์
๒. ใช้มือในการกระทำ
๓. เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

แม้ทุกคำจะมีส่วนประกอบดังกล่าวร่วมกัน แต่แต่ละคำก็มีความหมายย่อยที่ทำให้แตกต่างจากคำอื่นด้วย จึงต้องมีการเปรียบเทียบเพื่อหาส่วนประกอบของความหมายของแต่ละคำ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, ๒๕๒๖: ๑๙-๒๐) โดยจะพิจารณาจากคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันไปที่ละกลุ่ม เช่น คำว่า “ถุ่ม” กับ “ถูวาม” และ “จ๊ก” กับ “ตึด” เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาทำให้พบโครงสร้างที่เป็นหลักของความหมาย “คำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำ” ว่าประกอบด้วย

๑. ลักษณะของมือที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แยกเป็น
  - ๑.๑ มือยึดเกาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้เกิดผล ดังนี้
    - ๑.๑.๑ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเคลื่อนที่มากับมือ
    - ๑.๑.๒ สิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจเคลื่อนที่หรือไม่เคลื่อนที่มากับมือก็ได้
  - ๑.๒ มือไม่ยึดเกาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้เกิดผล ดังนี้
    - ๑.๒.๑ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลง
    - ๑.๒.๒ สิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่เปลี่ยนแปลง
๒. ส่วนของมือ และลักษณะอาการเคลื่อนไหวของมือ แยกเป็น
  - ๒.๑ ส่วนของมือ
  - ๒.๒ ท่าทางของมือ (การเคลื่อนไหว)
  - ๒.๓ การใช้เวลาในการกระทำ
  - ๒.๔ ทิศทางการเคลื่อนที่ของมือ
  - ๒.๕ การออกแรง
๓. ลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ใช้มือกระทำ แยกเป็น
  - ๓.๑ ชนิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
  - ๓.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
  - ๓.๓ ปริมาณของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ติดมากับมือ
๔. สถานที่ที่ใช้มือกระทำ แยกเป็น
  - ๔.๑ หัวไปไม่เฉพาะเจาะจง
  - ๔.๒ น้ำ
  - ๔.๓ ที่มีติ
  - ๔.๔ ช่องหรือรู

จากการศึกษาโครงสร้างที่เป็นหลักของความหมาย ของคำทั้ง ๓๗ คำ สามารถแสดงสรุปเป็นแผนภูมิ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบของโครงสร้างทางความหมายกับ “คำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเขียงราย” ดังนี้

	เป็ย	ญม	ญวาม	หญบ	ก	โหญบ	โภบ	ปัด	ต	เต	ตง	ก่าง	วัก	ญ	ญก	ตว	จก	จก	ถก	
๑. ลักษณะของมือที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง																				
๑.๑ มียึดเกาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง																				
๑.๑.๑ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเคลื่อนที่มากับมือ																				
๑.๑.๒ สิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจเคลื่อนที่หรือไม่เคลื่อนที่มากับมือก็ได้																				
๑.๒ มือไม่ยึดเกาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง																				
๑.๒.๑ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลง																				
๑.๒.๒ สิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่เปลี่ยนแปลง																				
๒. ส่วนของมือ และลักษณะอาการเคลื่อนไหวของมือ																				
๒.๑ ส่วนของมือ																				
๒.๑.๑ นิ้วมือ (นิ้วใดก็ได้ : ๒ นิ้วขึ้นไป)																				
๒.๑.๒ นิ้วทั้งห้า																				
๒.๑.๓ นิ้วทั้งสิบ																				
๒.๑.๔ อยู่นิ้วมือ																				
๒.๑.๕ สั้นมือ																				

	เปีย	ญัม	ญวาม	หญบ	ก่า	โหงบ	โอบ	บุด	ต	เต	ตัง	ก่าง	ัก	ญู	ญุก	ตัว	จก	จก	ถก
๒.๑.๖ ทั้งฝ่ามือ																			
๒.๑.๗ ฝ่ามือทั้งสองข้าง																			
๒.๑.๘ เล็บ																			
๒.๑.๙ เล็บของสองนิ้ว																			
๒.๑.๑๐ ส่วนใดก็ได้ยกเว้น เล็บ																			
๒.๑.๑๑ ส่วนปลายของนิ้ว ใดก็ได้																			
๒.๒ ท่าทางของมือ (การเคลื่อนไหว)																			
๒.๒.๑ กางเล็กน้อย																			
๒.๒.๒ กางมากที่สุด																			
๒.๒.๓ งอนิ้ว																			
๒.๓ การใช้เวลา ในการกระทำ																			
๒.๓.๑ การกระทำเป็นไป อย่างรวดเร็ว																			
๒.๓.๒ การกระทำเป็นไป อย่างช้า ๆ																			
๒.๓.๓ การกระทำใช้เวลา นาน																			
๒.๔ ทิศทางการเคลื่อนที่ ของมือ																			
๒.๔.๑ ลากเป็นทางยาว																			
๒.๔.๒ ลากไปมา																			
๒.๔.๓ กดลงไป																			
๒.๔.๔ หมุน																			
๒.๔.๕ ดันไปข้างหน้า																			

	เปีย	ถม	ญวาม	ทญบ	ก้า	โคงบ	โคง	บิต	ตี	เต	ตั้ง	ก้าง	วิก	ญู	ญุก	ตัว	จก	จก	ถก
๒.๕.๖ ล้วงไปข้างใน																			
๒.๕.๗ แนวตั้ง																			
๒.๕.๘ แนวนอน																			
๒.๕ การออกแรง																			
๒.๕.๑ มาก																			
๒.๕.๒ น้อย																			
๓. ลักษณะของสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่ใช้มีกระทำ																			
๓.๑ ชนิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง																			
๓.๑.๑ วัตถุหรือสิ่งของที่มี ขนาดพอดีมือ เช่น กระเป่าเงิน																			
๓.๑.๒ วัตถุหรือสิ่งของที่มี ลักษณะเป็นเส้น เช่น ผม ขน หญ้า																			
๓.๑.๓ วัตถุหรือสิ่งของ ขนาดเล็ก เช่น เหรียญ ทราช																			
๓.๑.๔ สิ่งของทั่วไป																			
๓.๑.๕ ผ้า																			
๓.๑.๖ กระดาษ																			
๓.๑.๗ แป้ง																			
๓.๑.๘ น้ำ																			
๓.๑.๙ ถุงมีหู																			
๓.๑.๑๐ เนื้อคน																			
๓.๑.๑๑ เนื้อสัตว์																			
๓.๑.๑๒ เนื้อพืช																			
๓.๑.๑๓ ของด้านเดียว																			

	เปีย	นุ่ม	นุ่มวาม	หนึบ	ก้า	โหนบ	โหนบ	บึด	ตี	เต	ตัง	ก้าง	วัค	ญู	ญูก	ตัว	จก	จก	ถก
๓.๑.๑๔ ของทั้งสองด้าน																			
๓.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง																			
๓.๒.๑ มีช่องแคบ									■										
๓.๒.๒ มีช่องกว้าง										■									
๓.๒.๓ บางส่วนห้อยถ่วงลงมา																■			
๓.๒.๔ เละ																			
๓.๒.๕ มีช่องเหลวออกมาหรือคูลูกเกล้าเข้ากัน																			
๓.๒.๖ แน่นเข้า																			
๓.๓ ปริมาณของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ติดมากับมือ																			
๓.๓.๑ มาก			■																
๓.๓.๒ น้อย		■															■		
๔. สถานที่ที่ใช้มือกระทำ																			
๔.๑ หัวไปไม่เฉพาะเจาะจง																			
๔.๒ น้ำ													■						
๔.๓ ที่มีด																			
๔.๔ ช่องหรือรู																	■		

	ติด	หลก	ขาด	หยึก	หยัก	เก้	เต็ก	บับ	บิต	พัน	กัน	นวด	งม	ชวาม	ชวาม ๗	จ	ตะ	เต้า
๑. ลักษณะของมือที่มีต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง																		
๑.๑ มียึดเกาะสิ่งใด สิ่งหนึ่ง																		
๑.๑.๑ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เคลื่อนที่มากับมือ																		
๑.๑.๒ สิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจ เคลื่อนที่หรือไม่ เคลื่อนที่มากับ มือก็ได้																		
๑.๒ มือไม่ยึดเกาะสิ่งใด สิ่งหนึ่ง																		
๑.๒.๑ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เปลี่ยนแปลง																		
๑.๒.๒ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่เปลี่ยนแปลง																		
๒. ส่วนของมือ และ ลักษณะอาการ เคลื่อนไหวของมือ																		
๒.๑ ส่วนของมือ																		
๒.๑.๑ นิ้วมือ (นิ้วใดก็ได้ : ๒ นิ้วขึ้นไป)																		
๒.๑.๒ นิ้วทั้งห้า																		
๒.๑.๓ นิ้วทั้งสิบ																		
๒.๑.๔ อุ้งมือ																		
๒.๑.๕ ส้นมือ																		
๒.๑.๖ ทั้งฝ่ามือ																		
๒.๑.๗ ฝ่ามือทั้งสองข้าง																		
๒.๑.๘ เล็บ																		

	ติด	หลัก	ขาด	หยิก	หยิก	เก๋	เด็ก	จับ	บิด	พัน	กัน	นิ้ว	งม	ขวาม	ขวาม ๗	จี้	ตั้ง	เต้า
๒.๑.๙ เล็บของสองนิ้ว				■														
๒.๑.๑๐ ส่วนใดก็ได้ยกเว้น เล็บ							■											
๒.๑.๑๑ ส่วนปลายของ นิ้วใดก็ได้																■		
๒.๒ ท่าทางของมือ (การเคลื่อนไหว)																		
๒.๒.๑ กางเล็กน้อย																		
๒.๒.๒ กางมากที่สุด																		
๒.๒.๓ งอนิ้ว																		
๒.๓ การใช้เวลาในการกระทำ																		
๒.๓.๑ การกระทำเป็นไป อย่างรวดเร็ว	■																	
๒.๓.๒ การกระทำเป็นไป อย่างช้า ๆ													■	■				
๒.๓.๓ การกระทำใช้เวลานาน																		
๒.๔ ทิศทางการเคลื่อนที่ของมือ																		
๒.๔.๑ ลากเป็นทางยาว			■															
๒.๔.๒ ลากไปมา					■													
๒.๔.๓ กดลงไป				■	■													
๒.๔.๔ หมุน								■										
๒.๔.๕ ดันไปข้างหน้า																		
๒.๔.๖ ล้วงไปข้างใน																		
๒.๔.๗ แนวดิ่ง																	■	
๒.๔.๘ แนวนอน																		■

	ติด	หลก	ขาด	หยึก	หยัก	เก๋	เต็ก	บึง	บิด	พื่น	กั้น	นวด	งม	ชวาม	ชวาม ๗	จี้	ตี	เต้า
๒.๕ การออกแรง																		
๒.๕.๑ มาก																		
๒.๕.๒ น้อย																		
๓. ลักษณะของสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่ใช้มือกระทำ																		
๓.๑ ชนิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง																		
๓.๑.๑ วัตถุหรือสิ่งของที่มี ขนาดพอดีมือ เช่น กระเป๋าสตางค์																		
๓.๑.๒ วัตถุหรือสิ่งของที่มี ลักษณะเป็นเส้น เช่น ผม ขน หญ้า																		
๓.๑.๓ วัตถุหรือสิ่งของ ขนาดเล็ก เช่น เหรียญ ทราช																		
๓.๑.๔ สิ่งของทั่วไป																		
๓.๑.๕ ผ้า																		
๓.๑.๖ กระดาษ																		
๓.๑.๗ แป้ง																		
๓.๑.๘ น้ำ																		
๓.๑.๙ ถุงมีหู																		
๓.๑.๑๐ เนื้อคน																		
๓.๑.๑๑ เนื้อสัตว์																		
๓.๑.๑๒ เนื้อพืช																		
๓.๑.๑๓ ของด้านเดียว																		
๓.๑.๑๔ ของทั้งสองด้าน																		

	ติด	หลก	ยาค	หยึก	หยึก	เก้า	เต็ก	บับ	บิต	พึ่น	กั๋น	นวด	งม	ชวาม	งม ๆ ชวาม ๆ	จี	ต๊ะ	เต้า
๓.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง																		
๓.๒.๑ มีช่องแคบ																		
๓.๒.๒ มีช่องกว้าง																		
๓.๒.๓ บางส่วนห้อยถ่วงลงมา																		
๓.๒.๔ เละ										■								
๓.๒.๕ มีของเหลวออกมาหรือคูลูกเคล้าเข้ากัน											■							
๓.๒.๖ แน่นเข้า												■						
๓.๓ ปริมาณของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ติดมากับมือ																		
๓.๓.๑ มาก																		
๓.๓.๒ น้อย																		
๔. สถานที่ที่ใช้มือกระทำ																		
๔.๑ ทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจง														■				
๔.๒ น้ำ													■					
๔.๓ ที่มีด															■			
๔.๔ ช่องหรือรู																		

จากแผนภูมิสามารถอธิบายส่วนประกอบของโครงสร้างทางความหมายของคำต่างๆ ตามตัวอย่าง ดังนี้

เปีย/pia/ เป็นการใช้มือกระทำโดย

๑. ใช้นิ้วทั้งห้ารวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้
๒. ใช้เวลาในการกระทำอย่างรวดเร็ว

๓. ใช้กับวัตถุหรือสิ่งของที่มีขนาดพอดีมือ (กระเป๋าเงิน, ยางลบ, พวงกุญแจ)

ณุ่ม/ηúm/ เป็นการใช้มือกระทำโดย

๑. ใช้นิ้วทั้งห้ารวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้
๒. กางนิ้วทั้งห้าออกเล็กน้อย
๓. มีปริมาณของติดมากับมือน้อย
๔. ใช้กับวัตถุหรือสิ่งของที่มีขนาดเล็ก

ณวาม/ηwâam/ เป็นการใช้มือกระทำโดย

๑. ใช้นิ้วทั้งห้ารวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้
๒. กางนิ้วทั้งห้าออกมากที่สุด
๓. มีปริมาณของติดมากับมือมาก
๔. ใช้กับวัตถุหรือสิ่งของที่มีขนาดเล็ก

โกบ/kòop/ เป็นการใช้มือกระทำโดย

๑. ใช้นิ้วทั้งสี่รวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้
๒. กางนิ้วทั้งสี่ออกเล็กน้อย
๓. มีปริมาณของติดมากับมือน้อย
๔. ใช้กับวัตถุหรือสิ่งของที่มีขนาดเล็ก

โทบ/Nòop/ เป็นการใช้มือกระทำโดย

๑. ใช้นิ้วทั้งสี่รวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้
๒. กางนิ้วทั้งสี่ออกมากที่สุด
๓. มีปริมาณของติดมากับมือมาก
๔. ใช้กับวัตถุหรือสิ่งของที่มีขนาดเล็ก

ส่วนประกอบของโครงสร้างทางความหมายดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปความหมายในรูปของคำจำกัดความที่สรุปอย่างย่อ ๆ ซึ่งเฉพาะส่วนประกอบของความหมายเด่น ๆ ที่จะแสดงความแตกต่างของคำนั้น ๆ จากคำอื่น ๆ ในหมวดความหมายเดียวกันดังต่อไปนี้

คำ

๑. เปี้ย /pǐa/
๒. ญุ่ม /ŋùm/
๓. ญว๋าม /ŋwâam/
๔. หลุบ /ŋùp/
๕. กำ /kǎm/
๖. ไหงบ /Nòop/
๗. โkob /kòop/
๘. ปี้ด /pǐwt/
๙. ตี /tǐi/
๑๐. เต /tee/
๑๑. ตั่ง /tǎN/
๑๒. ก่าง /kǎaN/
๑๓. วัก /wǎk/
๑๔. ญู้ /ŋùu/
๑๕. ญุก /ŋók/
๑๖. ตั่ว /tǎw/

ความหมาย

- กริยาที่ใช้นิ้วทั้งห้ารวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้โดยเร็ว
- กริยาที่กางนิ้วทั้งห้าออกเล็กน้อยเพื่อรวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ จะได้ปริมาณน้อยกว่าญว๋าม
- กริยาที่กางนิ้วทั้งห้าออกมากที่สุดเพื่อรวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ จะได้ปริมาณมากกว่าญุ่ม
- กริยาที่ใช้นิ้วทั้งห้ารวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้
- กริยาที่ใช้นิ้วทั้งห้ารวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ โดยงอนิ้วทั้งห้าให้จดอุ้งมือ
- กริยาที่กางนิ้วทั้งสิบให้ห่างกันให้มากที่สุดเพื่อรวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้จะได้ปริมาณมากกว่าโkob
- กริยาที่กางนิ้วทั้งสิบให้ห่างกันให้ห่างกันเล็กน้อยเพื่อรวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ จะได้ปริมาณน้อยกว่าไหงบ
- กริยาที่ใช้มือทำให้สิ่งที่ปิดอยู่เผยออกโดยออกแรงมากกว่า ตี เต ตั่ง และกำ
- กริยาที่ใช้นิ้วมือทำให้สิ่งที่ปิดอยู่เผยออก โดยทำให้สิ่งนั้นมีช่องแคบกว่า เต
- กริยาที่ใช้นิ้วมือทำให้สิ่งที่ปิดอยู่เผยออก โดยทำให้สิ่งนั้นมีช่องกว้างกว่า ตี
- กริยาที่ใช้นิ้วมือทำให้สิ่งที่ปิดอยู่ (ผ้า) เผยออก
- กริยาที่ใช้นิ้วทำให้สิ่งที่ปิดอยู่ (กระดาษ) เผยออก
- กริยาที่ใช้อุ้งมือเอาน้ำออกจากที่เดิม
- กริยาทั้งฝ่ามือเอาบางอย่างออกจากที่เดิม โดยออกแรงดัน
- กริยาที่ใช้นิ้วมือทำให้บางอย่างขึ้นให้สูงจากที่เดิม
- กริยาที่ใช้นิ้วมือทำบางอย่างที่มีลักษณะเป็นถุง มีหูขึ้นให้สูงจากที่เดิมโดยบางส่วนของสิ่งนั้นห้อยถ่วงลงมา

๑๗. จก /cók/	กริยาที่ใช้มือทั้งฝ่ามือล้วงเข้าไปในบางสิ่งที่เป็นช่องหรือรูและอาจเอาหรือไม่เอาสิ่งที่อยู่ในนั้นออกมา
๑๘. จัก /cák/	กริยาที่ใช้นิ้วมือเหนียวหรือรังสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้เวลาในการกระทำนานกว่าตัด
๑๙. ตัด /twt/	กริยาที่ใช้นิ้วมือเหนียวหรือรังสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้เวลาในการกระทำเร็วกว่าจัก
๒๐. ถก /thók/	กริยาที่ใช้นิ้วมือเหนียวหรือรังผ้า
๒๑. หลก /lók/	กริยาที่ใช้นิ้วมือเหนียวหรือรังเส้นผม, เส้นขนหรือหญ้า
๒๒. ญาติ /ŋâat/	กริยาที่ใช้เล็บทำให้บางอย่างเป็นรอยโดยลากเป็นทางยาว
๒๓. หยิก /jäk/	กริยาที่ใช้เล็บ ๒ นิ้วทำให้บางอย่างเป็นรอยโดยออกแรงกดลงไป
๒๔. หยัก /ják/	กริยาที่ใช้เล็บทำให้บางอย่างเป็นรอยโดยออกแรงกดลงไป
๒๕. เก้า /käw/	กริยาที่ใช้เล็บทำให้บางอย่างเป็นรอยโดยลากไปมา
๒๖. เต็ก /ték/	กริยาที่ใช้มือส่วนใดก็ได้ยกเว้นเล็บบังคับหรือใช้กำลังกดด้านใดด้านหนึ่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
๒๗. บีบ /bìp/	กริยาที่ใช้ฝ่ามือสองหรือนิ้วมือบังคับหรือใช้กำลังกดด้านทั้งสองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
๒๘. บิด /bit/	กริยาที่ใช้นิ้วมือบังคับหรือใช้กำลังกดด้านทั้งสองของสิ่งนั้นแล้วหมุน
๒๙. พัน /fân/	กริยาที่ใช้นิ้วมือและอุ้งมือบังคับหรือใช้กำลังกดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนและ
๓๐. กั้น /kân/	กริยาที่ใช้นิ้วมือหรืออุ้งมือบังคับหรือกำลังกดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้ของเหลวที่มีมืออยู่ออกมาหรือเพื่อคลุกเคล้าให้เข้ากัน
๓๑. นวด /nûat/	กริยาที่ใช้อุ้งมือหรือสันมือบังคับหรือใช้กำลังกดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้มีเนื้อแน่นเข้าหรือนิ่ม

๓๒. งม /nom/	กริยาที่ใช้มือทั้งฝ่ามือและต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่าง ซ้ำ ๆ ในน้ำ
๓๓. ซวาม/swaam/	กริยาที่ใช้มือทั้งฝ่ามือและต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
๓๔. งม ๆ ซาม ๆ /Nom Nom swaam swaam/	กริยาที่ใช้มือทั้งฝ่ามือและต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่าง ซ้ำ ๆ ในที่มีมือ
๓๕. จิ /cí/	กริยาที่ใช้ส่วนปลายของนิ้วและต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
๓๖. ต๊ะ/tá/	กริยาที่ใช้มือทั้งฝ่ามือและต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยฝ่ามือ อยู่ในลักษณะแนวตั้ง
๓๗. เต้า/táw/	กริยาที่ใช้มือทั้งฝ่ามือและต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยฝ่ามือ อยู่ในลักษณะแนวนอน

นอกจากนี้ การวิเคราะห์โดยใช้ส่วนประกอบของโครงสร้างทางความหมาย ดังกล่าวเป็นเกณฑ์ ยังทำให้สามารถจำแนก “คำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำใน ภาษาถิ่นเชียงราย” ได้ ๙ หมวด คือ

๑. หมวดคำกริยาที่ใช้มือรวบจับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ มี ๗ คำ คือ
  - เปี้ย /piá/
น้องเปี้ยปากกาไปเขียนหนังสือ
  - ถุ่ม /túm/
แม่ถุ่มเกลือไปใส่แกง
  - ญว๋าม /tɔwâm/
น้องญว๋ามบะหินใส่ถุงไปยืมนก
  - หลุบ /tɔp/
พี่หลุบผมเล่น
  - กำ /kâm/
พ่อกำไม้ตีลูก
  - โหงบ /tɔp/
น้องโหงบขนมใส่ในถุง

- โกวบ /kòop/
พ่อโกวบะหินไปใส่กระถาง

๒. หมวดกริยาที่ใช้มือทำให้สิ่งที่ปิดอยู่เผยออก มี ๕ คำ คือ

- บี้ด /pwt/
แม่บี้ดผ้าห่มซาอะสตางค์ที่อยู่บนเตียง
- ตี /tìi/
พ่อตีถุงพ้อว่ามีเสื่อเกี๊ว
- เต /tee/
แม่เตกล่องหนังสือ
- ตั่ง /tŭN/
แม่ตั่งเสื่อพ้อฮอยเป็อน
- ก่าง /kääN/
พ่อก่างหนังสือพิมพ้อออกอ่าน

๓. หมวดกริยาที่ใช้มือเอาบางอย่างออกจากที่เดิม มี ๒ คำ คือ

- วั๊ก /wák/
แม่วั๊กน้ำออกจากกालะม้ง
- ญู้ /ญู๋น/
พ่อญู้โต๊ะ

๔. หมวดกริยาที่ใช้มือทำให้บางอย่างขึ้นให้สูงจากที่เดิม มี ๒ คำ คือ

- ญุก /ญók/
น้องญุกเก๊าอู้
- ติ้ว /tíw/
แม่ตี้วตุงผัก

๕. หมวดกริยาที่ใช้มือล้วงเข้าไปในบางสิ่งที่เป็นช่องหรือรูและอาจเอาหรือ
ไม่เอาบางสิ่งที่อยู่在那น้อออกมา มี ๑ คำ คือ

- จก /cók/
น้องจกสตางค์ออกจากกระเป่า
พ่อยินจกกระเป่าเตี๋ยว

๖. หมวดกริยาที่มือเหนียวหรือรั้งสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้มี ๔ คำ คือ
- จี้ก /cák/
น้องจี้กผมพี่
  - ตืด /twt/
พี่ตืดผมน้อง
  - ถก /thók/
แม่ถกผ้าออกจากกระเป๋
  - หลก /lók/
น้องหลกหงอกฮื้อแม่
๗. หมวดกริยาที่ใช้มือทำให้บางอย่างเป็นรอย มี ๔ คำ คือ
- ญาต /ŋâat/
น้องญาตหน้าพี่
  - หยิก /ják/
แม่หยิกแขนลูก
  - หยัก /ják/
พี่หยักคองน้อง
  - เก้า /kăw/
พ่อเก้าหลัง
๘. หมวดกริยาที่ใช้มือบังคับ หรือใช้กำลังกดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มี ๖ คำ คือ
- เต็ก /ték/
ลูกเต็กขาแม่
  - บีบ /bìip/
ลูกบีบขาแม่
  - บิด /bit/
แม่บิดหูลูก
  - พัน /fân/
น้องพันข้าวในจาน
  - กั้น /kân/
แม่กั้นกะทิ

- นวด /nûat/
แม่ นวด แป้ง ยะขนม
- ๙. หมวดกริยาที่ใช้มือแตะต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มี ๖ คำ คือ
  - งม /Nom/
น้องงม เขา สะตาง คีโนน้ำ
  - ซวาม /swaam/
แม่ ซวาม หน้า ผาก ลูก พ่อ ว่า มี ใช้ ก่อ
  - งมๆ ซวามๆ /Nom Nom swaam swaam/
น้องงม ๆ ซวาม ๆ เขา สะตาง คีโนน้ำ เพียง
  - จี /cí/
น้องจี น้ำ พ่อ ว่า อ่อน ก่อ
  - ต๊ะ /tá/
ลูก ต๊ะ ผา จัน เป็น ฮอย
  - เต้า /táw/
ลูก เต้า โต๊ะ

สรุป

จากการศึกษาคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงรายทั้ง ๓๗ คำนี้ พบว่าแม้ทุกคำจะมีส่วนประกอบทางความหมายร่วมกัน แต่แต่ละคำจะมีส่วนประกอบชี้เฉพาะที่ทำให้มีความหมายของคำแตกต่างกันไป และยังสามารถจำแนกประเภทกลุ่มคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงรายได้ ๙ หมวด

การศึกษาคำความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ทางความหมายนี้ ทำให้เกิดความเข้าใจความแตกต่างของกลุ่มคำซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกัน กล่าวคือ สามารถจำแนกความแตกต่างได้โดยอาศัยส่วนประกอบของความหมายส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือมากกว่านั้นเป็นเกณฑ์ จนสามารถนำมาสรุปเป็นคำจำกัดความของคำต่าง ๆ ได้ และความรู้นี้อาจนำไปประกอบการให้ความหมายคำในการทำพจนานุกรมได้ต่อไป

นอกจากการศึกษาคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำในภาษาถิ่นเชียงราย แล้ว สามารถนำความรู้นี้ไปปรับใช้กับการศึกษากลุ่มคำกริยาที่แสดงการใช้มือกระทำใน ภาษาถิ่นต่าง ๆ และกลุ่มคำกริยาที่แสดงการใช้อวัยวะอื่นกระทำ เช่น เท้า ต่อไป

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ วิมลเกษม. **ภาษาถิ่นเหนือ**. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔.

นววรรณ พันธูเมธา. **คลังคำ**. กรุงเทพฯ :อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๗.

_____. **ไวยากรณ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พรพิลาส เรื่องโชติวิทย์. **การวิเคราะห์ความหมายของคำ**. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

พัชรี พลาวงศ์. **ความรู้เบื้องต้นทางอรรถศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์. **เอกสารการสอนและแบบฝึกหัดปฏิบัติขุติวิชาภาษาไทย ๓ หน่วยที่ ๑๓**. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๖.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๒๖). “เรื่องคำตัดในภาษาไทย.” **วารสาร ภาษาและวัฒนธรรม**. ปีที่ ๓: เล่มที่ ๑, น.๑๗-๓๐.

อัญชลิกา ผาสุกกิจ. **คำเรียกรสในภาษาถิ่นตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

อุดม รุ่งเรืองศรี. **พจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, ๒๕๔๗.

Fillmore, Charles. **The case for case**. Universals in Linguistic Theory, 1-88, edited by E. 1968.

Bach & R.t. Harms. London: Holt, Rinchart & Winston. อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์
รัฐสินธุ์ ยุพาพรรณ หุ่นจำลอง และสร้อยญา เศรษฐมาลัย. **ทฤษฎีไวยากรณ์**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

Fillmore, Charles. **Some problems for case grammar**. Working Papers in
Linguistics. Ohio State University 10, 1970: 245-265. อ้างถึงใน นววรรณ
พันธุ์เมธา. **เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ เล่ม ๒ หน่วยที่ ๗ - ๑๕**.
พิมพ์ครั้งที่ ๘. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒.